HOSPITALITY IN THE KARCAG SMALL REGION

By:
HEKLINÉ HERBÁLY, KATALIN

To summarise, it can be stated that the Karcag small region can continue to enrich Hungary's range of tourist attractions in the future, primarily due to its natural attributes (rivers and backwaters, kun burial barrows, plains, ancient plant and animal life) and its spa-based hospitality industry. All this is effectively complemented by the assets to be found in the built environment (museums, churches and other buildings), as well as the extant traditions, cultural events and programmes. In connection with this, in the course of our research we examined the current activities of local hosts and their ideas for the future. A questionnaire and interview-based survey conducted in 2002 among the aforementioned group found conclusively that it is not village tourism as per the criteria set out in the specialist literature, which characterises the small region, but rather the regional tourism that takes place in village and small town environments – closer to the paying guest model. The accommodation available to guests is of an adequate standard and the hosts are attached to their homes, the majority expressed a desire to develop their current activities in the event of the indicated support (advertising opportunities, foreign language learning, event organisation), being available. In the context of a coordinated small region tourism development programme these efforts can secure the achievement of a hospitality sector – primarily built on spa- and eco-tourism – that offers the opportunity of increasing income for those living in the small region and, as a result, greater population retention in the region under examination.

VENDÉGFOGADÁS A KARCAGI KISTÉRSÉGBEN

HEKLINÉ HERBÁLY KATALIN dr.

ÖSSZEFOGLALÁS

Összefoglalásként megállapítható, hogy a Karcagi kistérség elsősorban természeti adottságai (folyók és holtágak, kunhalmok, puszták, ősi növény- és állatvilág), valamint a gyógyvízre épülő vendéglátás révén gazdagíthatja a jövőben is Magyarország turisztikai kínálatát. Mindezt hatékonyan egészítik ki az épített környezetben megtalálható értékek (múzeumok, templomok, egyéb épületek), illetve a meglévő hagyományok, kulturális rendezvények és programok. Kutatásunk során ezzel összefüggésben vizsgáltuk az itt élő vendégfogadók jelenlegi tevékenységét és jövőbeni elképzeléseit. Nevezettek körében 2002-ben elvégzett kérdőíves felmérés és mélyinterjúk alapján egyértelmű, hogy a kistérségben nem a szakirodalmi meghatározás kritériumainak megfelelő falusi turizmus, hanem a falusi, kisvárosi környezetben zajló, – inkább a fizetővendéglátáshoz közelálló – vidéki turizmus a jellemző. A vendégek rendelkezésére álló szálláshelyek megfelelő színvonalúak, a vendéglátók kötődnek lakóhelyükhöz, többségük a megjelölt segítségnyújtás (reklám lehetőség, nyelvtanulás, programszervezés stb.) esetén jelenlegi tevékenységét fejleszteni kívánja. Ezek a törekvések egy összehangolt kistérségi turisztikai fejlesztési program révén biztosíthatják – az elsősorban gyógy- és ökoturizmusra épülő – vendégfogadás kiteljesedését, amely a jövőben lehetőséget nyújt a kistérségben élők jövedelmének, illetve ezen keresztül a vizsgált terület népességmegtartó erejének növelésére is.

BEVEZETÉS

A Tessedik Sámuel Főiskola Mezőgazdasági Főiskolai Karának oktatói részt vállaltak a „Lokális közösségek, vérségi csoportok és egyéniségek helye, szerepe a változó társadalomban” című, (5/162/2001) kutatási projekt kidolgozásában. A projekt vezetője *Dr. Örsi Julianna* kandidátus, a *túrkevei Finta Múzeum* igazgatója. A Karcagi kistérségben (Jász-Nagykun-Szolnok megye) megvalósuló, három éves kutatás egyik részprojektjének keretein belül a turizmus szerepét – ezen belül is kiemelten a vendégfogadással foglalkozók helyzetét – vizsgáltuk.

A vidékfejlesztés célkitűzéseit figyelembe véve rendkívül fontos a vidéki térségekben megvalósuló tevékenységdiverzifikálás, melynek egyik lehetséges módja a turizmus területén történő foglalkoztatás.

A Karcagi kistérségben élők számára is jövedelemszerző, vagy jövedelem kiegészítő szerepet tölt be a turizmus. Különösen fontos volt ez a vizsgálat egy olyan megyében, egy olyan kistérségben, ahol nincsenek világhírű látnivalók, de a meglévő adottságokra alapozott fejlesztési lehetőségek jó kihasználása új távlatokat adhat az itt élő embereknek. Alátámasztja ezt az a tény is, hogy a világ turizmusában egyre inkább erősödik az az igény, hogy a potenciális vendégek egyre nagyobb hányada szeretné szabadságát nyugodt, csendes vidéki környezetben eltölteni. A fenntarthatóság elve alapján azonban nem szabad megfeledkezni arról a tényről, hogy „a falusi tu-

rizmusban a természeti környezet kitüntetett szerepet kap, ezért fokozott érzékenységgel kell számolni, vagyis a vendégszám növekedésének határt szabhat az adott terület teherbíró képessége. Jász-Nagykun-Szolnok megyében a turizmus által okozott környezeti terhelés nem számottevő, az egy lakosra jutó vendégszám nagyon alacsony." (2) A Karcagi kistérség szinte teljes mértékben alkalmas az ilyen irányú, újonnan megjelenő turisztikai kereslet kielégítésére.

A KARCAGI KISTÉRSÉG TURISZTIKAI CÉLÚ BEMUTATÁSA

A Karcagi kistérség Jász-Nagykun-Szolnok megye keleti részén, a Hortobágy, Berettyó és Kőrös folyókkal átszelt síkság. A kistérséget alkotó települések a következők: Karcag, Mezőtúr, Kisújszállás, Túrkeve, Kunmadaras, Kenderes, Berekfürdő. (A kutatás lezárását követően 2004 év elejétől Mezőtúr és Túrkeve városok Kétpóval, Mezőhékkel és Mesterszállással együtt az újonnan alakult Mezőtúri kistérséghez tartoznak.) A Nagykunság keleti peremén található a Hortobágyi Nemzeti Park területének egy része, amely a turizmus szempontjából kiemelkedő jelentőségű. A turisztikai kínálatot gazdagítják a kunhalmok, a puszták, az ősi állatvilág és növényzet. A népművészeti és iparművészeti hagyományok bemutatásának színterei a múzeumok és tájházak. A népművészeti tevékenységek közül kiemelkedik a fazekasság, elsősorban Karcag és Mezőtúr települések, ahonnan világhírű alkotások kerültek ki az elmúlt évszázadban. Ugyancsak említést érdemelnek a kistérségben lévő termál- és gyógyvizes fürdők, Berekfürdőn, Túrkevén és Mezőtúron. A fürdők szomszédságában lévő kempingek, a falusi környezetben lévő szálláshelyek, a vadászat, halászat, kerékpározás, valamint a lovaglás tovább színesítik a turisztikai kínálatot. (1)

A KISTÉRSÉGBEN ÉLŐ, A TURISZTIKAI PIACHOZ KAPCSOLÓDÓ VENDÉGFOGADÓK BEMUTATÁSA

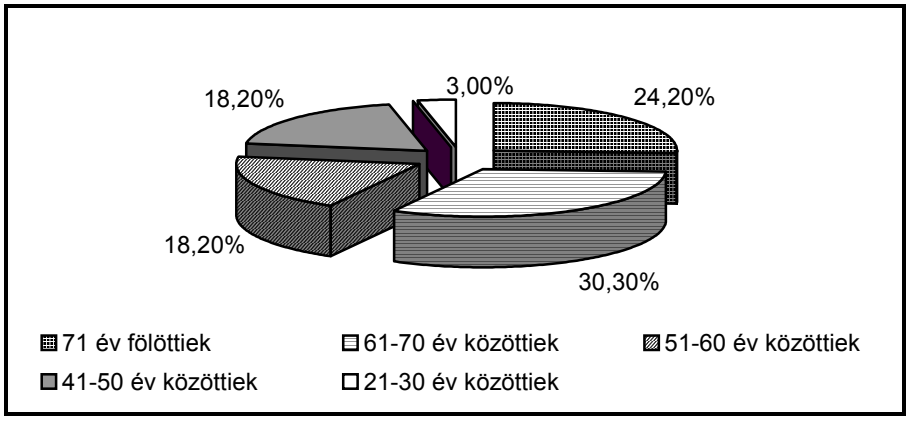
Úgy gondoltuk, hogy elemző munkánk akkor lesz teljes, ha megkérdezünk valamennyi – kereskedelmi szálláshelyen kívüli – a turisztikai kínálatban érintett vendégfogadót arról, hogyan látja saját és szűkebb környezetének szerepét a turisztikai piac alakításában. A vélemények megismeréséhez kérdőívet szerkesztettünk, melyet eljuttattunk valamennyi érintett gazdasági szereplőhöz. A felmérés során – az önkormányzati nyilvántartás alapján – teljes körű mintavételt alkalmaztunk, a kistérségben lévő polgármesteri hivataloktól kapott címlista felhasználásával. A kérdőíveket postai úton és személyes megkeresés révén juttattuk el az érintettekhez. Ezen túlmenően mélyinterjúkat is készítettünk néhány, a mintában szereplő családdal és a vizsgált területhez tartozó intézmény, valamint egyéb szervezet képviselőjével. (A kérdőíves felmérés a 2002. évben készült. A százalékos megoszlás kiszámításánál az összes válaszadó létszámát tekintettük 100%-nak és ez alapján amennyivel a megoszlások összege kevesebb, mint száz, akkor az mutatja egyben az adott kérdésre választ nem adók arányát is. Abban az esetben, ha a kapott értékek 100%-nál nagyobb összeget mutatnak, akkor egy kérdésre több választ is meg lehetett jelölni.)

A kérdőíves felmérés eredményei

Kérdőívet összesen 132 vendégfogadó kapott, közülük 33 válaszolt, ami 25%-os válaszadási arányt jelent.

1. ábra

A válaszadók életkor szerinti megoszlása

Az 1. ábra alapján a válaszadók életkor szerinti megoszlásából kitűnik, hogy a középkorú és idősebb korosztályt képviselők végzik elsősorban ezt a tevékenységet. A kapott eredmény magyarázata lehet, hogy a kistérségben elsősorban Berekfürdő településen kiemelkedő a turizmus, ahová az 1929-ben feltárt gyógyvíz vonzotta az üdülni és letelepedni vágyókat. (Az itt leírtakat mélyinterjúk is alátámasztják.) Először üdülőingatlanokat építettek, majd az ötvenes években az állandó lakosoknak is kimérték a területet. A szállásadók többsége a mai állandó lakosokból kerül ki, azaz az ötvenes évek fiatal családjait képviselő generációból, a mai 60-70 évesekből.

A válaszadók majdnem 85%-a 5 évnél régebben lakik a kistérség valamelyik településén, sőt 28%-uk 30 évnél régebben.

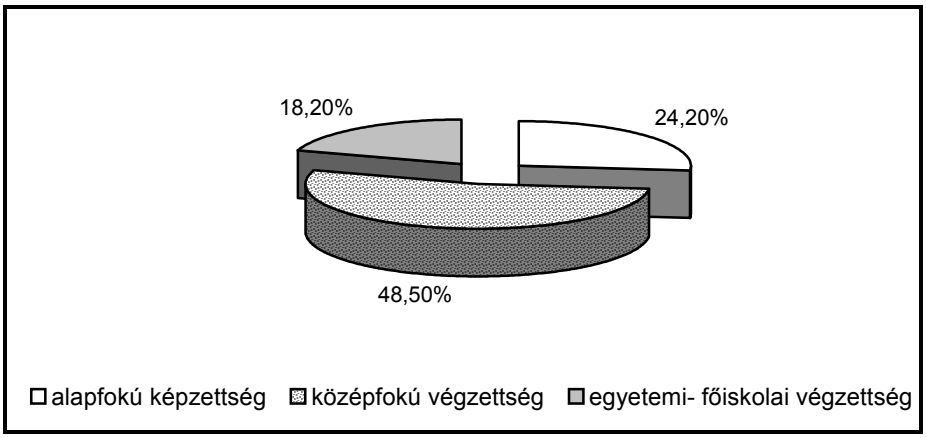
Vallásukat tekintve a megkérdezettek több mint fele református, mint ahogyan az az alföldi településekre leginkább jellemző.

A megkérdezettek 80%-a jelenleg is azon a településen él, ahol született, nagy részük az általános iskolai tanulmányait is ott végezte, de 15% azoknak az aránya is, akik középfokú oktatási intézménybe is a szülővárosukban jártak.

Az iskolai végzettséget tekintve a válaszadók közel 50%-a középfokú végzettséggel rendelkezik, felsőfokú képzettségű a megkérdezettek 18%-a, míg a többiek csak alapfokú oktatási intézményben fejezték be tanulmányaikat (2. ábra). A válaszadók szülei és nagyszülei szinte valamennyien csak alapfokú végzettségűek, ami arra utal, hogy a kistérségben az elmúlt évtizedekben viszonylag magas volt a szakképzetlen, tehát valószínűleg alacsony jövedelemmel rendelkezők aránya. A jelenlegi tendenciát tekintve megállapítható, hogy a vendéglátók több mint negyede már rendelkezik szakirányú iskolai végzettséggel, viszont több, mint fele a válaszadóknak úgy véli, hogy ehhez a tevékenységhez nincs is szükség képzettségre. Amennyiben a jövőben hatékony vendéglátást kívánnak a kistérségben megvalósítani, úgy a szakmai képesítéssel rendelkezők arányát – akár csak tanfolyami szinten is- emelni kell. Ide tartozik a nyelvi képzés, a vendéglátáshoz kapcsolható egyéb-, illetve az adminisztrációval kapcsolatos ismeretek elsajátítása is.

2. ábra

A válaszadók iskolai végzettség szerinti megoszlása

A családi állapotra vonatkozó kérdésre több, mint 50% volt a jelenleg házasságban élők aránya, a többiek vagy elváltak vagy már özvegyek lettek. A családban élő gyermekek számát tekintve kirajzolódik az átlagosnak tekintett kétgyermekes magyar családmodell (58%), majd ezt követi az egy, illetve három gyermekes családok aránya és mindössze csak egy válaszadónak nincs gyermeke. A gyermekek iskolai végzettségét tekintve az előzőekben felvázolt, az egyre magasabban kvalifikált, egymást követő generációkat jelentő tendencia folytatódik. (A nagyszülőknél csak egy középfokú végzettségű volt, a szülőknél már néhány középfokú és egy felsőfokú, a megkérdezetteknél a többség középfokú végzettséggel rendelkezik, az ő gyermekeik viszont már nagy százalékban diplomások.) A kérdőívet kitöltők gyermekeinek foglalkozását tekintve igen vegyes a kép, mivel van közöttük pedagógus, villamosmérnök, informatikus, védőnő, ápolónő, mindössze háromnak van vendéglátáshoz kötődő végzettsége. Mindez azt jelenti, hogy a gyermekek számára nem olyan vonzó szüleik ez irányú tevékenysége. Arra a kérdésre, hogy növekszik-e a szülők turizmus terén kifejtett munkájának vonzereje a családban élő fiatalok számára, többen válaszolták azt, hogy a jövőben inkább csökkenni fog. Akik a növekvő vonzerőt jelölték meg, annak okául a jobb anyagi lehetőséget jelölték meg, vagy azt, hogy nincs más munkalehetőség az adott településen. A mintában szereplők többségénél egyáltalán nincs hagyománya a vendégfogadásnak, néhány esetben a fizető vendéglátást, a falusi turizmust és egy vendéglő üzemeltetését jelölték meg, mint korábbi, turizmushoz kötődő tevékenységet.

A jelenleg vendéglátással foglalkozók mintegy harmadának családtagjai a múltban nem gyakoroltak egyetlen népi mesterséget sem, a többi családban viszont fellelhetőek a szerszámkészítéssel, szövéssel, fonással, egyéb kézimunkával és fazekassággal foglalkozó elődök.

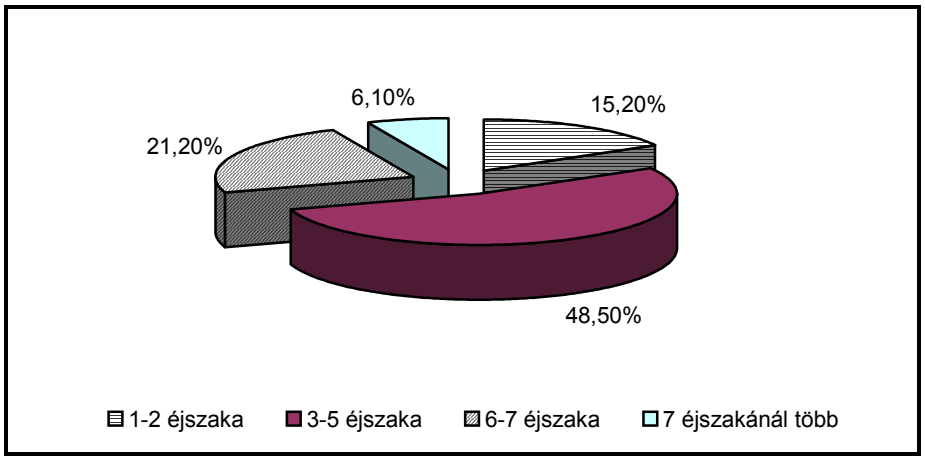
A megkérdezettek mintegy 80%-a saját termékeit – amennyiben vannak ilyenek – nem kívánja turisztikai termékként értékesíteni.

A vendégfogadás jelenlegi helyzetének értékelése

A szálláshelyek közel 70%-a átlagáron (1000 Ft/fő, 3000 Ft/szoba) kelt el, negyedrészükért a legmagasabb árat (2000 Ft/fő, 6000 Ft/szoba) kérték, míg a fennmaradó csekély hányadot a legalacsonyabb áron (380 Ft/fő, 1100 Ft/szoba) értékesítették. A vendégkör jellemzéséből kitűnik, hogy a kistérségben megforduló vendégek több mint fele belföldi, 42%-ot tesz ki azoknak az aránya, ahol belföldi és külföldi vendég egyaránt jelen van, így nem éri el a 10%-ot sem azon szálláshelyeknek a száma, ahol többségükben külföldről jött vendégeket fogadnak. A jövőt tekintve nagy lehetőséget látunk abban, hogy megfelelő marketing tevékenység segítségével (reklám, szóróanyag, kiállításokon, vásárokon való megjelenés) a kistérség turisztikai kínálatát mindinkább ismertté tegyék, a megfelelő infrastruktúra biztosításával pedig kulturált körülményeket biztosítsanak a vendéglétszám (külföldi és belföldi) növelése érdekében. A külföldiek viszonylag magas arányát a Berekfürdőn nyaraló, illetve gyógykezelést igénybe vevő, elsősorban német, holland és lengyel vendégek jelentős létszáma magyarázza.

3. ábra

A vendégek által eltöltött éjszakák

A vendégek által eltöltött éjszakák vonatkozásában ki kell emelni, hogy többségük 3-5 éjszakát tölt a kistérségben. Alig több mint 6% azoknak az aránya, akik 7 éjszakánál is többet tartózkodnak az említett településeken. Figyelembe véve azt a tényt, hogy a gyógyturizmus (pl. Berekfürdőn, Túrkevén, majd a későbbiekben remélhetőleg Mezőtúron is) messzemenően alkalmas a szezon meghosszabbítására, ezért a jövőben át kell gondolni ennek a lehetőségét és a jelenlegi törekvést hosszú távra össze kell hangolni a kiegyensúlyozott fejlődés érdekében.

A szálláshelyek komfortfokozatát tekintve az összkomfortos kategóriába az ingatlanok több mint 60%-a, a komfortosba pedig 30%-a tartozik. A fennmaradó néhány százalékon fele-fele arányban osztoznak a félkomfortos, illetve komfort nélküli ingatlanok. A kapott ered-

mények jónak mondhatók, de a jövőbeni fejlesztési célkitűzések között feltétlenül szerepelnie kell a komfortfokozat növelésének, hogy ne maradjanak le a vendégekért folytatott versenyben. A szállóhelyek kategória szerinti megoszlását vizsgálva szintén jónak minősíthető a jelenlegi állapot, mivel külön bejáratú és/vagy önállóan kialakított lakrésznek van nyilvánítva az ingatlanok közel 70%-a, míg a fennmaradó hányadot a közös térből nyíló vendégszobák teszik ki. A falusi vendégfogadásban regisztrált és minősített – 2, 3, vagy 4 napraforgós – vendégfogadó házak aránya nem éri el a 40%-ot. Ezen a területen is van tehát mit javítani, hiszen a minősítés megléte a potenciális vendégkör számára mindenképp garanciát jelent a választás során. A vendégszobák felszereltsége is megfelelő, mivel többségükben van TV, rádió, majdnem mindenhol van hűtőszekrény és több mint a szobák felében van mosógép és vasaló is.

A vendégek számára a telken belül nyújtott kikapcsolódási lehetőségek gyakoriságukat tekintve a következő sorrend alapján jeleníthetők meg: pihenésre alkalmas zöldfelület, pihenőkert, játszóudvar, játszószoba. A telken belül nyújtott egyéb programlehetőségek közül kiemelkedik a szabadtéri sütés-főzés (80%), majd ezt követi a sportolási lehetőségek- és szabadtéri játékok biztosítása és az állatok ápolása.

A vendéglátók többsége (60%) egyáltalán nem biztosít étkezést a vendégeknek, alkalmanként is csak egyharmaduk él ezzel a lehetőséggel. A viszonylag alacsony arány okai a vendégek étkeztetésére vonatkozó – közelmúltbeli és jelenlegi –, talán túl szigorú jogszabályokban keresendők. A jelenleg érvényes rendelkezések betartása mellett feltétlenül emelni kellene az étkeztetéssel is foglalkozó vendéglátók arányát, mivel ez a tevékenység alkalmat adna a helyi mezőgazdasági termékek közvetlen értékesítésére, ezzel egyidejűleg a családok jövedelmének növelésére is.

A kistérség településeinek programlehetőségeit (a gyakorisági sorrend alapján) a vendégfogadók a következőképp minősítik: - lovaglás,

- kirándulás,
- sétakocsikázás,
- a népi élethez, mesterségekhez, hagyományokhoz fűződő látnivalók,
- egyéb (pl. strandolási, horgászati, kerékpározási) lehetőségek.

A vendégfogadás egyéb jellemzői

A vendégfogadás motívumaként (esetenként több választ is megjelölve) a megkérdezettek több, mint 80%-a a családi jövedelem kiegészítését, illetve a meglévő adottságok kihasználását (30%) jelölte meg. Csak a vendégfogadók 10%-a látja úgy jelenleg, hogy ez a tevékenység jövedelmező. A válaszadók közel 70%-a más jövedelemszerző tevékenységet nem folytat, az életkorra vonatkozó adatok alapján arra lehet következtetni, hogy az így kapott jövedelem a legtöbb vendégfogadó esetében a nyugdíj kiegészítését szolgálja. Igazolva látszik tehát az a megállapítás, miszerint a turizmus a vidéki térségekben alternatív jövedelemszerzésre, illetve kiegészítésre nyújt lehetőséget.

A turizmus területén végzett tevékenységet a válaszadók viszonylag magas arányban (42%) ítélték sikeresnek.

A vendégfogadók információs kapcsolatainak jellemzése során kitűnik, hogy a megkérdezettek majdnem fele a falusi turizmus egyesületen keresztül jut információhoz, örvendetesen magas az Internetet használók aránya (30%), majd ezt követi a szakmai újságok és egyéb kiadványok megjelölése, végül pedig az egyéb lehetőségek (levél, telefon, Tourinform iroda) megjelölése.

A vendégfogadók jövőre vonatkozó elképzelései

Lényeges, hogy a megkérdezettek nagy többsége (80%) nem tervezi, hogy a közeljövőben elköltözik jelenlegi lakóhelyéről. Ők azok, akik hosszú távon is részt kívánnak venni a turizmushoz kapcsolódó tevékenységekben, amit az is bizonyít, hogy a választ adók majdnem fele tervez a jövőben valamilyen fejlesztést. Ehhez a vendégfogadók harmada már stratégiai tervvel is rendelkezik.

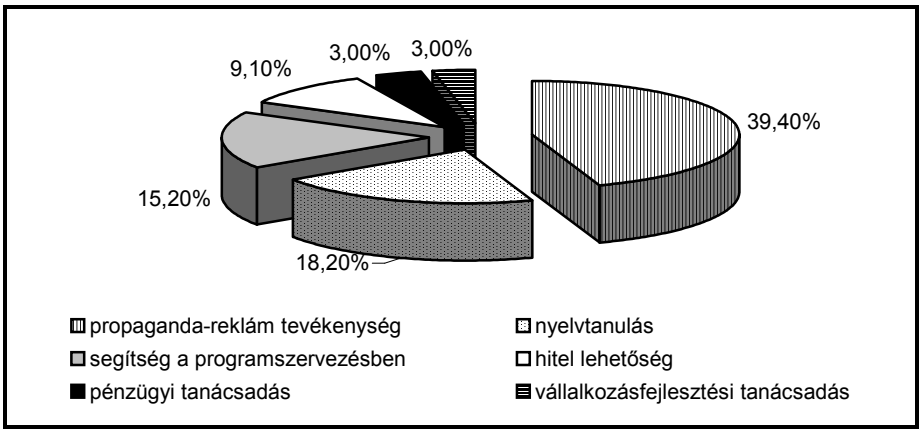
A vendégfogadás fejlesztéseként a legtöbben (46%) a reklám- propaganda tevékenységet jelölték meg, ezt követően a telekingatlan rendbetételét (27%) tartották nagyon fontosnak. Ezt követte a komfortfokozat emelésére és a több szolgáltatás bevezetésére való törekvés. Az újabb vendégszoba/lakrész kialakítása illetve a vendégfogadó lakrész átalakítása/bővítése csak 10% alatti értékkel szerepelt. A szakmai továbbképzésre vonatkozó törekvéseket és az egyéb kategóriába tartozó tevékenységeket tartották a legkevésbé fontosnak a megjelölt választási lehetőségeken belül.

A kérdőívet kitöltők jövőre vonatkozó hangulatának jellemzésekor ki kell emelni azt a tényt, hogy 47%-uk várakozó álláspontón van, 35% tűnik bizakodónak, kilátástalannak tartja a jövőt 10%, míg a fennmaradó néhány százalék a csalódottak és elégedettek között oszlik meg.

Mivel a Karcagi kistérség az átlagosnál jobb agroökológiai és természeti adottságokkal rendelkezik, érdemes volt vizsgálnunk az öko-, illetve agroturizmusra vonatkozó elképzeléseket is. A megkérdezettek több, mint 90%-a az adott településeket a meglévő vízpartok, erdők, parkok miatt alkalmasnak tartja az ökoturizmusra. Ezzel ellentétes vélemény született viszont az agroturizmus megvalósíthatóságára vonatkozó kérdés kapcsán. A választ adók alig több mint 10%-a gondolja úgy, hogy be tudna kapcsolódni ebbe a munkába..

4. ábra

A jövőbeni sikeresség feltételei

Arra a kérdésre, hogy a jövőbeni hatékonyabb munkavégzés reményében a válaszadók milyen segítséget igényelnének, eléggé váratlan válaszok érkeztek. A legtöbben nem az ingatlanok átalakításához, illetve korszerűsítéséhez igényel-

nének segítséget, hanem a reklám-propaganda tevékenységhez és az idegen nyelvek tanulásához. Ezt követte a programszervezés, a hitelhez jutás, a ház kialakításának megtervezése, végül a pénzügyi- és vállalkozásfejlesztési tanácsadás megjelölése (4. ábra).

A kistérség településein a válaszadók többsége szerint vannak még olyan kulturális hagyományok, amelyek a jövőben újraéleszthetőek és a turisztikai kínálatba bevonhatóvá válnak. Ezek elsősorban a népdalok instrumentális változatai, népi ételek, népi mesterségek, népi tánc és a népi játékok.

Megállapítható tehát, hogy a turizmusban rejlő lehetőségek még messze nincsenek kihasználva a kistérségben, de tudatos fejlesztéssel elérhető, hogy a résztvevő vendégfogadók és rajtuk keresztül családjuk jövedelmi helyzete ennek révén tovább javulhasson.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Jász-Nagykun-Szolnok megye turizmusfejlesztési koncepciója és középtávú (2000-2006) stratégiai programja. Szolnok, 2000. május – (2) Könyves Erika (2002): Falusi turizmus Jász-Nagykun-Szolnok megyében. Gazdálkodás, 2002. 3. sz. 25-33. pp.